

PARADOKS EKONOMİ, SOSYOLOJİ VE POLİTİKA DERGİSİ

PARADOKS ECONOMICS, SOCIOLOGY AND POLICY JOURNAL

ISSN: 1305-7979

2017, Cilt/Vol: 13, Sayı/Num: Özel Sayı-1 / Special Issue-1, Page: 15-32

Editörler / Editors in Chief

Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN
Doç. Dr. Sema AY
Dr. Hilal YILDIRIR KESER

TARANDIĞIMIZ INDEXLER

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Mariah EHMKE (University of Wyoming)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Doç. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Dr. Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Hilal YILDIRIR KESER (Uludağ Üniversitesi)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof. Dr. Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)
Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Gül ATANUR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Tülin ASLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)
Doç. Dr. Canan CEYLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU (Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Kadir Yasin ERYİĞİT (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Mithat Arman KARASU (Harran Üniversitesi)
Doç. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Doç. Dr. Burcu KÜMBÜL GÜLER (Kocaeli Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet MUTLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Doç. Dr. Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ersoy SOYDAN - Kastamonu Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan ÖZALTIN - Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Enes Battal KESKİN (Uludağ Üniversitesi)

KALKINMA KAVRAMININ FARKLI BOYUTLARI EKSENİNDE YEREL DÜZEYDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA UYGULAMALARI: KIRŞEHİR ÖRNEĞİ

VIEWS ON VARIOUS LEVELS OF THE CONCEPT OF DEVELOPMENT AND APPLICATIONS OF LOCAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT: KIRŞEHİR SAMPLE

Mustafa KOCAOĞLU
Yrd.Doç.Dr., Abi Evran Üniversitesi,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

ABSTRACT

*A*dmistrative context, the resulting paradigm shift, has certain concepts began to be expressed through. Concepts of development and sustainable development, are just some of them. Based on these changes, economic development appears in the axis of the classic conception of the development of social and environmental concerns, instead of considering the concept of a sustainable development that is turning. The most concrete application of sustainable development is the micro scale and shows itself at the local level. In this study, first of all, the concept of development analyzed in different levels and revealed to study global, national, regional and local scale. The concept of sustainable development is a multi-directional from the perspective of a defined, especially in local-level sustainable development practices to be based on the sustainable development and application components are to be expressed in the themes. In this context, Kırşehir province, Turkey in the framework of the examination of the sustainable development of the process of development is appropriate. This is the reason why citizens who live in Kırşehir practised the survey and a variety of statistical analysis that has been applied as a result of a data set has been reached. Accordingly, the realization of sustainable development at the local level of Kırşehir initiatives and concrete implementation of the results has been started to emerge. However, this process is not yet in terms of the various components and finishes are still shortfalls concerning that.

Key Words: *Development, Sustainable Development, Local Sustainable Development*

ÖZET

Yönetimsel bağlamda ortaya çıkan paradigma değişimi, belli kavramlar üzerinden ifade edilmeye başlanmıştır. Kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma kavramı da bunlardan bazılarıdır. Bu bağlamda kalkınma ekseninde beliren bu değişim, ekonomik temelli klasik kalkınma anlayışının yerine toplumsal ve çevresel kaygıların da gözetildiği sürdürülebilir bir kalkınma anlayışına yönelmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın en somut uygulaması ise mikro ölçekte ve yerel düzeyde kendisini göstermektedir. Bu çalışmada da öncelikle kalkınmanın farklı düzeylerdeki görünüşleri incelenmiş ve kalkınma kavramı, küresel, ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra sürdürülebilir kalkınma kavramı çok yönlü bir bakış açısıyla tanımlanmış, özellikle yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınma uygulamalarına da temel oluşturacak şekilde, sürdürülebilir kalkınmanın uygulama bileşenleri ve alt temaları ifade edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın uygulama kısmında ise Kırşehir ilinin kalkınma sürecinin sürdürülebilir kalkınmanın bir takım bileşenleri çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür. Bu amaçla Kırşehir’de yaşayan vatandaşlara anket uygulanmış ve çeşitli istatistiksel analizler neticesinde bir takım verilere ulaşılmıştır. Buna göre Kırşehir’de yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesine yönelik girişimlerin olduğu ve uygulama sonuçlarının ortaya çıkmaya başladığı ancak, bu sürecin henüz sona ermediği ve çeşitli bileşenler açısından halen eksiklikler olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma, Yerel Sürdürülebilir Kalkınma

GİRİŞ

Günümüzde küreselleşme ile daha yerel düzeyde cereyan eden ve birbirine ters görünen bir takım kavramların aslında yoğun bir etkileşim halinde olduğu görülmektedir. Hatta ülkeler arasında gerçekleşen küresel mücadele ve rekabetin de yerel süreçlerin daha aktif hale getirilmesi ve ön plana alınması sonucunda belli bir seviyeye ulaşacağına yönelik düşünce geniş bir kabul görmektedir. Göymen'in de ifade ettiği üzere (2012) "yerel / bölgesel aktörlerin elindeki insan gücü kalitesi; bilgi / teknoloji düzeyleri ve öğrenme / yenilikçilik potansiyelleri; işbirliği arzu ve düzeyleri ile yaratabildikleri sinerji" küresel anlamda amaçlanan hedeflere ulaşabilmek adına önemli etkenler olarak görülmektedir. Bu bağlamda özellikle kentsel bağlamda politikalar üretilirken ve uygulanırken hem yerel koşulların özümsemesine; hem de bölgesel, ulusal ve küresel dinamiklerin takibine ve söz konusu düzeylerdeki eğilimlerin hesaba katılmasına ihtiyaç vardır.

Küresel, ulusal, bölgesel ve yerel düzeydeki anlayış ve yaklaşımlardaki değişim, merkezi odak noktasına koyan bir kalkınma yaklaşımını da dönüşüme uğratmıştır. Merkezi bir anlayışın bir kenara bırakılarak daha yerel düzeydeki bir takım aktörlerin kalkınma sürecine çok yönlü ve aktif şekilde katılımı, kaçınılmaz bir zorunluluk olarak kabul edilmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere rekabetin küresel boyuttan daha bölgesel ve yerel bir eksene kayması ise gerekli altyapının hazırlanabilmesi gereğini beraberinde getirmekte; altyapının sağlanabilmesi ise daha az kırılgan ve dinamik kararlar alıp uygulayabilen kurumsal yapılara önem verilmesini gerektirmektedir.

Yerel ve bölgesel temelde ortaya çıkan kalkınma sorunu ise tek yönlü bir bakış açısıyla ve özellikle de salt ekonomik yaklaşımlar ile çözülemeyecek bir noktaya gelmiştir. Bu nedenle insan ve çevre ile uyumunu sağlamak ve kalkınmayı daha geniş kapsamda ve çok yönlü bir şekilde ele almak gerekmektedir. Bu noktada karşımıza çıkan en önemli kavram ise "sürdürülebilir kalkınma"dır. Gelecek kuşakların yaşam kalitesini bugünkü kuşakların yaşam şekillerine bağlayan ve bu anlamda, bugün ile gelecek arasında bir bağ kurmaya çalışan sürdürülebilir kalkınma, hem çok boyutlu olması (ekonomik, toplumsal ve çevresel); hem de hareketli bir yapıya sahip olması nedeniyle algılanması ve analiz edilmesi zor bir kavram olarak görülmektedir. Bu noktada yapılması gereken ise söz konusu boyutlara yönelik faktörlerin yeterli sayıda ve en uygun ölçülere göre ele almaktır.

Günümüzün en önemli sorun alanlarından birisi olan kalkınmanın, teorik ve kavramsal olarak içeriği ve bu içeriğin zaman içerisinde geçirmiş olduğu değişimin yönü, sürdürülebilir kalkınma anlayışının ele alınmasında öncelikli öneme sahip bir konu olarak görülmektedir. Kalkınmaya ilişkin sorunların özellikle daha yerel düzeydeki kalkınma yaklaşımlarına yönelmekle çözüme kavuşacağı

ön kabulünden de hareketle küresel kalkınmadan itibaren daha yerele doğru ulusal, bölgesel ve yerel (kentsel) kalkınma kavramlarının da ifade edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada da öncelikle kalkınma ve farklı düzeylerdeki kalkınma kavramları; ardından, sürdürülebilir kalkınma kavramı ve yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın bileşenleri ve alt temaları ele alınacak ve son olarak da Kırşehir ili, sürdürülebilir kalkınma uygulamalarının yalnızca bir takım bileşenleri açısından ve çok yönlü bir yaklaşımla analiz edilmeye çalışılacaktır.

1. KALKINMA KAVRAMI VE KALKINMANIN KÜRESEL, ULUSAL, BÖLGESEL VE YEREL BOYUTU

Kalkınma kavramı öncelikle, gelişmiş ülkelerin sürdürmek ve geliştirmek; az gelişmiş ülkelerin ise ulaşmak istedikleri bir gelişmişlik amacını ifade etmektedir. Bu bağlamda kalkınma, “bir ülkenin ekonomik, toplumsal, siyasal yapılarının değişerek insan yaşamının maddi ve manevi alanda ilerlemesi ve giderek toplumun refahının artması” anlamına gelmektedir (Sadioğlu ve Öktem, 2009:85). Diğer yandan kalkınmayı, “medeni ve ortak ihtiyaçların karşılanabileceği fiziki ortamları oluşturmak, demokratik hak ve özgürlükleri geliştirmek, bireylerin bilgi ve becerilerini artırmak, fırsat eşitliği ve adaleti tesis etmek yoluyla ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimin sağlanması” biçiminde tanımlamak mümkündür (Negiz ve Yıldız, 2009:996). Söz konusu tanıma göre kalkınma, öncelikle “insanın toplum içinde anlamlı ve üretken olması için kapasitesini güçlendirmesinin sonucu olmalı; “ardından ekonomik büyümenin meyvelerinin eşit dağılımını garanti etmeli” ve son olarak da “herkese toplumun çalışmalarına katılma şansı vermeli”dir (Sinemillioğlu, 2009:249).

Kalkınma, ekonomik büyüme ve beraberinde ortaya çıkacak olan “daha iyi yaşam standardı” olarak da algılanabilmekte; ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda arzu edilen değişme ve gelişmeler toplamı” olarak da ifade edilebilmektedir (Negiz ve Yıldız, 2009:996). Ayrıca kalkınma, “milli gelirde önemli ve reel artışlar sağlamak yanında toplumun refah düzeyini yükseltmek için sosyo-ekonomik yapıyı değiştirmeye yönelik çabaları” anlatmak için de kullanılmaktadır (Sarıkaya ve Kara, 2007:222). Bu yönüyle kalkınma için yapılan tanımlar ve kalkınmanın amaçları çerçevesinde ortaya konan unsurlar, kalkınmanın toplumun bütününde her yönüyle varlığını hissettirmektedir. Söz konusu amaçlar (Sinemillioğlu, 2009:249);

-Yaşamın sürekliliğinin temeli olan malların elde edilebilirliğinin artırılması ve dağıtımının yaygınlaştırılması,

-Yaşam seviyesinin yükseltilmesi,

-Sosyal ve ekonomik seçeneklerin alt ve üst sınırlarının genişlemesi olarak sıralanabilir.

Sonuç olarak, kalkınma kavramı ile “ülkenin ekonomik, toplumsal ve siyasal yapılarının değişerek insan yaşamının maddi ve manevi alanda ilerlemesi ve giderek toplum refahının artması” ifade edilmektedir. Bu açıardan bakıldığında kalkınma, yalnızca genel sayılarla belirlenen ekonomik büyümeyi içermemekte; bunun yanı sıra, yapısal ve sosyal değişmeleri de kapsamaktadır (Tekin, 2011:38). Dolayısıyla kalkınma kavramı, bütüncül bir şekilde ele alındığında, ekonomik olmanın yanı sıra, toplumsal, kültürel, politik ve psikolojik etkenlerle de ilişkilidir (Koçak, 2009:729). Kalkınma kavramının yaşadığı bu dönüşüm sonucunda “ekonomik kalkınma” anlayışı yerini, “insani gelişim” anlayışına bırakmıştır (Kaya, 2013:9).

Önceleri kalkınma anlayışı, “küresel”(veya uluslar-üstü) ve ulusal alanlarda yoğunlaşmakla birlikte; daha sonraları, (ulus-içi) bölgesel ve yerel kalkınmaya doğru bir dönüşüm geçirmektedir (Koçak, 2009:729). Bu bağlamda yerel değerlerin önem kazandığı bu süreçte, başarının temel aktörleri arasında artık yerel aktörler de yer almaktadır. Söz konusu dönüşümün sağlıklı olabilmesi için, yerel aktörlerin “yapabilirlik –girişimcilik kapasitelerinin geliştirilmesi ve katılımcı mekanizmaların oluş-

turulması” gereklidir (Kaya, 2013:3-4). Dolayısıyla, küresel, ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde kalkınma kavramının farklı seviyelerdeki görünümünü ifade eden kavramlara, kısaca da olsa, değinmek bir zorunluluk haline gelmiştir.

Kalkınmanın farklı düzeylerdeki görünümüne ilişkin ifade edilebilecek olan ilk kavram, “küresel kalkınma”dır. Küresel kalkınma, “tüm insanlığın ortak olarak ekonomik ve siyasi gelişimini sağlayan politikaların yürütülmesi” olarak kabul edilmektedir (Kaya, 2012). Küresel kalkınma, kalkınma unsurlarıyla beraber ülkelerin makro boyutu ile topyekün bir gelişmişlik artışı”dır.

Ulusal kalkınma, “ülkenin ekonomik ve sosyal alanda gelişimi için yürütülen politikalarıdır” (Kaya, 2012). Ulusal kalkınmada önemli olan, küresel kalkınmayı ulaşmak için belirlenen amaçların ulusal düzeyde gerçekleştirilmesi için çaba sarf edilmesidir. Dolayısıyla ulusal kalkınma, küresel kalkınmanın ulusal düzeydeki bir yansımasıdır.

Bölge ise “genellikle kentten geniş, bir ülkenin tümünden daha küçük mekan parçası”dır (Keleş, 2000:237). Diğer yandan bölge, “bir coğrafi alanı kapsayan benzer ekonomik ve sosyal yapıya sahip ortak tarihi geçmişle; ortak etnik, kültürel ve dini özelliklerin yanında aynı dili konuşan halkların yaşadığı alanlar”dır. Türkiye’de de bölge kavramı “birkaç ilin kümelenmesi ile oluşturulan, ilden daha geniş ölçekli bir coğrafi alanı” ifade etmektedir (Kaya, 2009:29).

Bölgesel kalkınma, “bir coğrafi bölgede yürütülen ekonomik ve sosyal gelişim politikalarıdır” (Kaya, 2012). “İktisadi faaliyetlerin ve sanayileşmenin ülkenin belli bölgelerinde toplanması sonucu ortaya çıkan bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırmak amacıyla uygulanan politikalar” da bölgesel kalkınmanın kapsamına girmektedir (Karabulut, 2007:738). Bölgesel kalkınma anlayışı içerisindeki “bölge” kavramı, yönetsel bağlamda, merkezi bir anlayışın karşıtı olarak, bölgesel birimlerin yetkilerinin ve akçal kaynaklarının artırılıp güçlendirilmesini ifade etmektedir (Kaya, 2013:12). Bu bağlamda bölgesel kalkınmanın içerik ve kapsamında farklılıklar görülebilmekle birlikte, hem bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi gibi adaletli bir kalkınma anlayışını; hem de az gelişmiş bölgelerdeki kalkınma potansiyelini harekete geçirerek ulusal hedeflere ulaşma amacını gerçekleştirilmeyi dile getirmek de mümkün olmaktadır (Biçer, 2009:586-587).

Yerel kalkınma ise “yerel düzeyde yürütülen ekonomik ve sosyal gelişim politikaları”dır (Kaya, 2012). Yerel kalkınma günümüzde, “ekonomik, sosyal ve mekansal gelişmeyi, ulusal ve uluslar arası sermaye ile bütünleşme başarısının düzeyine bağlayan bir anlayışa” atıf yapmaktadır. Böylece yerel kalkınma, artık, kendisini “küreselleşmenin nimetlerinden yararlanma”, “yöreye yatırımcı çekmek”, “yarışan yerellikler” gibi sav sözlerle meşrulaştırmaya başlamıştır. Dolayısıyla, yerel düzeyde bu şekilde bir kalkınmanın toplamlı sonucu olarak, ülke ölçeğinde de bir kalkınma yaratılmış olacağı düşünülmektedir (Doğan, 2009:17-19). Nitekim, ulusal kalkınmanın yerel kalkınmaya dönüşümündeki temel gerekçe de budur.

Yerel kalkınma, “medeni ve ortak ihtiyaçların karşılanabileceği fiziki ortamı oluşturmak”, “demokratik hak ve özgürlükleri geliştirmek”; “bireylerin bilgi ve becerilerini geliştirmek”, “fırsat eşitliği ve adaleti tesis etmek yoluyla, yerelde ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimin sağlanması” gibi çeşitli amaçları bünyesinde barındırmaktadır (Kaya,2012). Bu bağlamda yerel kalkınmanın temel vurgu noktaları, ilk olarak, insan – odaklı olmak ve salt büyümeyi amaçlayan, büyümenin bireylere ve topluma nasıl yansıdığını ihmal eden yaklaşımları yeterli görmemek; ikinci olarak, mümkün olduğu kadar eşitlikçi ve kapsayıcı olmak ve bu bağlamda uygulama sonuçlarının toplumun değişik katmanlarını nasıl etkilediğini izleyebilmek ve kalkınma sürecinin her kesime adaletli dağılımını sağlamak için mücadele etmek ve son olarak da çok – boyutlu (ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel) bir süreç olduğunu benimsemek ve bu boyutlar arasında bir “tamamlayıcılık etkisi” yaratılmasına gayret göstermek olarak belirtilebilir (Göymen, 2012).

Son olarak günümüzde yerel kalkınma ile ilgili olarak temel bir uygulama aracı da ortaya konmuştur. “Yerel kalkınma çerçevesi” olarak ifade edilen bu yaklaşım, yerel kalkınmaya ilişkin vizyon, strateji, hedef ve amaçların sürdürülebilir kalkınma kavramının da içerisinde bulunduğu bir dizi kavram tarafından belirlendiği bir kalkınma sürecidir (Şahin 2009:40). Buradan hareketle görülmektedir ki kalkınma ve özellikle de çalışmanın da temel konusunu oluşturan yerel ve bölgesel kalkınmanın uygulanabilirliğini sağlayacak anahtar kavramlardan birisi de “sürdürülebilir kalkınma”dır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE YEREL DÜZEYDE UYGULAMA BİLEŞENLERİ

Toplumlar, uzun yıllar boyunca üretim ve tüketim kalıplarındaki çeşitlilik ve değişimi, yani salt ekonomik kalkınmayı, insanlığın refahının artırılmasında temel bir gösterge olarak kabul etmişlerdir. Ancak, yalnızca ekonomik kalkınma temelli bir kalkınma anlayışının tek başına refah düzeyini artırmadığı, bununla birlikte ortaya çıkan doğal ve yapay çevrede yaşanan çok yönlü olumsuzlukların, sürdürülebilir kalkınmanın da temelini oluşturan toplumların ekonomik, sosyal ve çevresel amaçlarının dengeli bir çerçevede birbirleriyle bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır. Sınırsız kalkınmanın kabul görmemeye başlaması; sürdürülebilirlik, ekonomik sosyal ve çevresel amaçların birlikte başarılmasında yerel, ulusal ve uluslararası stratejilerin temel yaklaşımı olarak benimsenmektedir. Bununla birlikte hem bireyler hem de toplumlar, sürdürülebilirliğe ilişkin beklentilerinin başarılmasında önemli sorunlarla karşılaşmaktadır (Palabıyık, 2005:611). Bunun bir devamı olarak dünyanın çeşitli yörelerinde yaşanan çevre felaketleriyle çarpıcı hale gelen bu bozulmanın ortaya koyduğu somut gerçek, önlem alınmadığı takdirde doğal kaynakların tükeneceği ve buna bağlı olarak şimdiye dek tek hedef olarak görülen kalkınmanın da gelecekte devam edemeyeceğidir. İşte bu somut gerçeğin 1970 başlarında algılanmaya başlanmasıyla birlikte, Sürdürülebilir kalkınma kavramının temelini oluşturacak, kalkınma ile çevre ilişkisi yoğun olarak irdelenmeye başlanmıştır (Turgut, 1997:702).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk olarak Stockholm’de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı (1972) ile uluslararası düzeyde benimsenmiş, yine aynı yıl Roma Kulübü tarafından aynı konuya atıf yapan “Büyümenin Sınırları” isimli bir rapor hazırlanmıştır. Bununla birlikte kavram ilk kez 1980 yılında, Uluslararası Doğa Koruma Birliği (International Union for Conservation of Nature-IUCN) tarafından Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) için hazırlanan Dünya Koruma Stratejisi’nde “doğal kaynakları gelecek nesiller için muhafaza etmek biçiminde” tanımlanmıştır. Yine Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan ve “Ortak Geleceğimiz” ismiyle sunulan bir yazanak olan Brundtland Raporu’nda (1987) ise söz konusu kavramın buna benzer bir tanımı benimsenmiştir. Daha sonra Rio’da düzenlenen Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda (Dünya Rio Zirvesi - 1992) ve bu konferansta kabul edilen Yerel Gündem 21 ile kavramın uygulamaya yönelik yol haritası çizilmiştir. 2002 yılında Johannesburg’da düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’nda (Rio +10) ise sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin hem bir “siyasi bildiri”; hem de 15 yıllık bir “uygulama planı” ortaya konmuş, böylece kavramın teorik ve uygulamalı yönlerinin gelişimine katkıda bulunulmuştur (Khatör, 1998:1781; REC, 2006:5; Yıkmaz, 2011:5).

Sürdürülebilir kalkınmanın “ekonomik”, “çevresel” ve “sosyal” bazı temel noktalar üzerine inşa edilmesi mümkündür (İslam ve diğ., 2003:150). Munasinghe’nin şekil 1’de de görülen sınıflandırmasına göre sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu, öncelikle mal ve hizmet tüketimini artırmak yoluyla insan refahını geliştirmeye yönelik uyumlaştırma çabalarını ifade eder. Çevresel boyut ise temel olarak, ekolojik sistemin bütünlüğü ve esnekliğinin korunmasına odaklanmaktadır. Son olarak sosyal boyut ise temel olarak insan ilişkilerinin zenginleştirilmesi ve kişisel ve grup istekleri-

nin başarılmasına vurgu yapmaktadır (Munasinghe, 2004). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması tüm bu faktörlerin aralarındaki ilişkilerin gözetilmesi ve dengeli bir biçimde yürütülmesini gerekli kılmaktadır. Örneğin ekonomik koşullar ile sosyal koşulların etkilendiği ortak alanlardaki sorunların (gelir dağılımında adaletin sağlanması, yoksulluğun azaltılması, işsizlik sorununun çözümü vb.) çözümü çevreye yaklaşımın da sürdürülebilir hale gelmesine yol açar. Yine buna benzer şekilde sosyal ve çevresel boyut etkileşiminin olumsuz sonuçlarının (atık madde salınımı vb.) belirlenmesi ve bu sorunlara çözüm üretilmesi de sürdürülebilir kalkınmanın kapsamı içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma, “insan refahında uzun dönemde elde edilmesi gereken gelişmeler için bir dizi eylem setinin” kabul edilip uygulanmasını ve uygulanıp benimsenmesini gerektirir (Gürlük, 2010:88).

Genel çerçevesi bu şekilde çizilebilecek olan sürdürülebilir kalkınma, tanımlanması zor bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun da en önemli nedeni, kavrama ilişkin yukarıda ifade edilmiş olan boyutların mevcudiyetidir. Çünkü sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tanımlar, genellikle, hangi boyuta öncelik verilmesi gerektiğine yönelik bir tercihe bağlı olarak farklı şekiller almaktadır. Bu bağlamda, farklı açılardan bakılarak, çeşitli kesimlerce yapılmış bazı tanımlar ise şunlardır:

- Brundtland Raporu'na göre sürdürülebilir kalkınma, “insanlığın günümüzdeki ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını giderme becerisini tehlikeye atmadan karşılamasını” öngören bir kalkınma anlayışıdır (WCED, 1987:8). Bu yönüyle sürdürülebilir kalkınma, “bugünün sorunlarını çözerken gelecek hayatı yaşanmaz hale getirmeden toplumların esenlik ve gönenc artışını sağlayabilmek” anlamına gelmektedir (IULA-EMME, 2002:12).

- Goodland ve Ledec de sürdürülebilir kalkınmayı, Brundtland Raporu'na benzer şekilde, “günümüzdeki ekonomik ve diğer sosyal faydaları, gelecekteki benzer muhtemel potansiyel faydaları riske atmadan en uygun hale getiren sosyal ve yapısal ekonomik dönüşümlerdir” şeklinde tanımlamışlardır (Khaton, 1998:1783).

- Repetto (1986) ise sürdürülebilir kalkınmayı, “mali ve fiziksel varlıkların yanısıra tüm varlıkların, doğal kaynakların, insanlığın uzun dönemli gönenc ve esenliği için yönetilmesini ve işletilmesini sağlayan bir gelişme stratejisi” olarak tanımlamıştır (Bozlağan, 2004:2).

- Bossel'e (1999: 2) göre ise sürdürülebilir kalkınma, “dünya üzerindeki tüm toplum yaşamının tarihsel icrasını besleyen ve devam ettiren çeşitli insan faaliyetleridir”.

Önceleri çevresel hassasiyet üzerine bina edilen sürdürülebilir kalkınma anlayışı, zamanla sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda da gündeme gelmiş ve insan merkezli bir yapılanma esasında gelişme trendi içine girmiştir (Kaya, 2013:10). Dolayısıyla kalkınmanın yalnızca ekonomik temelli bir gelişim gösteremeyeceği anlaşılmıştır. Böylece sürdürülebilir kalkınma yaklaşımında, üzerinde geniş kesimler tarafından da üzerinde uzlaşmaya varılan beş temel ilke ortaya çıkmaktadır. Bunlar: “Gelecek kuşakların dikkate alınması, çevrenin korunması, eşitlik, yaşam kalitesi ve daha fazla katılım”dır (Darlow, 1996:292). Ayrıca sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında, uygulamaya yönelik olarak ortaya çıkan diğer bir temel unsur ise yaşam kalitesinin sağlanması açısından öneme sahip olan “adalet”tir. Adaletin değişik ölçeklerde sağlanması ise sırasıyla, “yerleşik üretim ve tüketim kalıplarının değiştirilerek lüks tüketimin frenlenmesi”, “kaynaklar üzerindeki baskının azaltılması”, kaynakların rasyonel şekilde kullanılması” ve son olarak da “elde edilen olanakların sosyal katmanlar arasında adil bir şekilde dağıtılması” yoluyla gerçekleştirilebilecektir (Turgut 1997:704).

Tablo 1: Sürdürülebilir Kalkınma Bileşenlerinin Alt Temaları - Göstergeleri

Ekonomik Bileşenleri	Ekonomik yapı, Tüketim ve üretim kalıpları,	Ekonomik Performans, Ticaret, Mali Durum, Malzeme Tüketimi, Enerji kullanımı, Atık üretim ve yönetimi,	Kişi başı GSMH, GSMH'da yatırımların oranı, Mal ve Hizmetlerde Ödemeler Dengesi, Borçların GSMH'ya oranı, GSMH'nın yüzdesi olarak alınan dış yardımlar, Malzeme Kullanım Yoğunluğu Kişi başına yıllık enerji tüketimi, Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, Enerji kullanımı yoğunluğu, Sanayi ve belediyeler atık üretimi, Tehlikeli atık üretimi, Radyoaktif atık yönetimi, Atıkların geri dönüşümü ve yeniden kullanımı,
Sosyal Bileşenleri	Eşitlik, Sağlık, Eğitim, Barınma, Güvenlik, Nüfus,	Yoksulluk, Cinsiyet eşitliği, Beslenme durumu, Ölüm oranı, Hijyen koşulları, İçme suyu, Sağlık hizmetleri, Eğitim düzeyi, Okur yazarlık, Yaşama koşulları, Suç, Nüfusun değişimi,	Yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfus oranı, Gelir eşitsizliği endeksi, İşsizlik oranı, Ortalama kadın işçi ücretinin erkek işçi ücretine oranı, Çocukların beslenme durumu, 5 yaş altı çocuk ölüm oranı, Doğumda yaşam beklentisi, Yeterli kirli su atık hizmeti alan nüfusun oranı, Temiz içme suyu bulabilen nüfusun oranı, Temel sağlık hizmeti alabilen nüfusun oranı, Bulaşıcı çocuk hastalıklarına karşı aşılama, Doğum kontrol yöntemlerinin kullanım oranı, İlkokul mezunu çocuk sayısı, Lise mezunu yetişkin sayısı, Yetişkin okur yazar oranı, Kişi başına yaşam alanı, Kayıtlı suç oranı, Nüfus artış oranı,
Çevre Bileşenleri	Atmosfer, Toprak, Okyanuslar ve denizler, Su, Biyolojik çeşitlilik,	İklim değişikliği, Ozon tabakasının bozulması, Hava kalitesi, Tarım, Ormanlar, Çölleşme, Kentleşme, Kıyı bölgeleri, Balıkçılık, Su miktarı, Su kalitesi, Ekosistem, Türler,	Sera gazı emisyonları, Ozona zararlı maddelerin tüketimi, Kentlerde hava kirliliğinin yoğunlaşması, Ekilebilir alanlar, Gübre kullanımı, Kimyasal kullanımı, Ormanlık arazi yüzdesi, Ağaç kesme yoğunluğu, Çölleşmeden etkilenen alanlar, Yerleşim alanlarının genişliği, Kıyılarda alglerin yoğunlaşma oranı, Kıyı bölgelerinde yaşayan nüfusun oranı, Önemli türlerin yıllık avlanma oranı, Yer altı sularının yıllık kullanım oranı, Sudaki organik materyal düzeyi, Önemli Ekosistemlerin alanı, Koruma altındaki alanların oranı, Önemli türlerin varlığı,

Kaynak: Nemli, 2004'ten alıntılan Haştemoğlu, 2006: 23

Son olarak, sürdürülebilir kalkınmanın başlıca eylem alanları çevre, ekonomi, yönetsel-kurumsal yapılanma ve sosyal değerlerdir. Çeşitli uygulamalar sonucu ortaya çıkan anlayışla sürdürülebilir kalkınmanın ilkeleri olarak yaşanabilirlik, yaşam kalitesi, adalet, entegrasyon, sorumluluk, katılma ve yetkilendirme; koşulları olarak da demokrasi-katılımcılık, uzun dönemli vizyon, tutarlılık-kararlılık, önceliklerin belirlenmesi, sosyal ve ekonomik maliyetlerin ortak paylaşımı, eğitim ve duyarlılık, iş-birliği ve yönetim ile nicelik yerine niteliğe önem verilmesi genel kabul görmektedir. Sürdürülebilir

kalkınma, insan refahı ve çevre üzerinde uzun dönemde etkide bulunacak kalkınma ile ilgili strateji ve programların entegrasyonunu anlatmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ve eylem alanları ile uygun ortam koşullarını anlamlı kılacak anahtar kavram ise sürdürülebilir kalkınmanın dinamik dengelerin sürdürüldüğü süreç olma özelliğini vurgulayan kavram “uygulanabilirlik”tir (Palabıyık, 2005:616).

3. KIRŞEHİR'DEKİ SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA UYGULAMALARINA YÖNELİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Sürdürülebilir kalkınmanın gerek çevresel, gerek sosyal ve gerekse de ekonomik bileşenlerinin uygulamadaki en önemli yönü, yerel düzeydeki kalkınma göstergeleridir. Bu bağlamda il düzeyinde, söz konusu bileşenler çerçevesinde bir sürdürülebilir kalkınma analizi yapmanın önemi büyüktür. Bu sayede sürdürülebilir kalkınmanın yerel düzeydeki görünümüne ışık tutulacağı muhakkaktır. Söz konusu amaca binaen, Kırşehir örneği üzerinden, sürdürülebilir kalkınmanın uygulamalarına yönelik bir alan araştırması yapılması uygun görülmüştür.

Bu kapsamda öncelikle araştırmanın amaç, yöntem ve evreni belirtilecek; ardından, araştırma sonucunda elde edilmiş olan bulgular ortaya konulacak ve son olarak da söz konusu bulguların değerlendirilmesi gerçekleştirilecektir.

3.1. Araştırmanın Amacı Yöntemi ve Evreni

Çalışma kapsamında öne sürülen varsayımların (hipotez) daha nesnel (objektif) veriler ile desteklenmesi amacıyla bir alan araştırması yapılması uygun görülmüştür. Bu bağlamda en etkin alan araştırması yöntemlerinden birisi olarak kabul edilen anket yöntemine başvurulmuştur. Anket formunun ilk kısmı bireysel (demografik bilgileri, cinsiyet, unvan, sosyal güvence vb.) bilgilere ilişkin sorulardan oluşmaktadır. İkinci kısımda ise Kırşehir'deki güvenliğin (asayiş), sosyal aktivite olanaklarının, sağlık hizmetlerinin, çevre kirliliğinin ve genel olarak geleceğe dair şehrin gelişimine ve şehir yaşamına yönelik beklentilerin sorulduğu sorular ile son olarak bir yerel yönetim birimi olarak belediyenin söz konusu bileşenler açısından faaliyetlerine ilişkin sorular yer almaktadır.

Anketin evreni, Kırşehir'dir ve Kırşehir'de yaşayan vatandaşlar örneklem kapsamına alınmıştır. Bu bağlamda 400 kişiye anket uygulanmıştır. Anket formları elden teslim edilmiş ve yine aynı şekilde toplanmıştır.

Ulaşılmış olan örneklem büyüklüğünün doğruluğunu tespit etmek için evren büyüklüğünün bilindiği durumlarda kullanılabilen bir formül yardımı ile örneklem büyüklüğü saptanmıştır. Buna göre, farklı büyüklüklerdeki evrenler için örneklem büyüklüğünün hesaplanması, “hedef kitledeki birey sayısının” bilindiği durumlarda kullanılan, “ $n = N \cdot t^2 \cdot p \cdot q / d^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q$ ” formülü yardımı ile gerçekleştirilmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007: 70-72; Özdamar, 2003: 117). Formülde;

n: Örneklem girecek kişi sayısını,

N: Evrendeki, hedef kitleye girecek kişi sayısını,

t: Belirli bir güven düzeyinde t tablosu değerini (yüzde 95 için 1,96),

p: İncelenen olayın gerçekleşme (oluş) sıklığını (yüzde 50),

q: İncelenen olayın gerçekleşmeme (olmayış) sıklığını (yüzde 50),

d: Oluş sıklığına göre belirlenen örneklem hata oranını (yüzde 5) belirtmektedir.

Buna göre, %95 anlamlılık düzeyinde ve p.q için maksimum örneklem büyüklüğü yüzdesinde 158.179 kişilik bir evren, en az 383 kişiden oluşan bir örneklem büyüklüğüne sahip olmalıdır. Araştırma için belirlenen örneklem sayısının 400 kişiden meydana geldiği hatırlanacak olursa, örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu görülmektedir.

Son olarak, anket bulgularının değerlendirilmesinde frekans dağılımı, ortalama sapma, standart sapma ve standart hata istatistikleri kullanılmıştır.

3.2. Araştırmada Elde Edilen Bulgular Ve Değerlendirme

Araştırmaya katılan bireylerin yüzde 55'i erkek, yüzde 45'i ise bayanlardan oluşmaktadır. Adrese Dayalı Kayıt Sistemi, 2011 yılı verilerine göre Kırşehir il merkezi nüfusunun yüzde 50,2'sinin bayarlardan oluştuğu görülmektedir (TÜİK-ADNKS, 2012). Dolayısıyla ankete katılan bayanların tüm nüfusa oranı düşük kalmaktadır. Ancak aradaki farkı çok fazla olmadığını (yüzde 5) ve temsiliyetin yeterli düzeyde olduğu da görülmektedir.

Kırşehir'de yaşayan kişilerin memleketlerinin neresi olduğu şeklindeki soruya ise araştırmaya dahil olan bireylerin yüzde 79'u Kırşehir ve ilçelerini, yüzde 10'u İç Anadolu Bölgesi'ni, yüzde 3'ü Akdeniz, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgelerini, yüzde 1'i ise Marmara ve Ege Bölgeleri'ni memleketleri olarak göstermişlerdir. Araştırmanın Kırşehir kent merkezinde yapılmış olduğu göz önüne alındığında araştırmaya katılanların yaklaşık yüzde 20'sinin Kırşehir'de yaşadığı halde kendisini Kırşehirli olarak görmediği anlaşılmaktadır. Bu sonuç "hemşehrilik bilinci" açısından olumsuz bir gösterge olarak kabul edilebilir. Hemşehrilik bilincinin tam olarak yerleşmediği yerlerde, yaşanan yerin sorunlarına yönelik duyarlılıkta ve o yerin sürdürülebilir kalkınma hedefinin hemşehri tarafından paylaşılmasında eksiklikler söz konusu olabilir. Bu noktada belediye, valilik ve STK'lar başta olmak üzere ilgili tüm kesimlerce hemşehrilik bilincinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Çalışmaya katılan bireylerin meslek dağılımları ise şu şekilde gerçekleşmiştir: Yüzde 42'si ev hanımıdır, yüzde 31'i özel sektörde, yüzde 15'i kamu sektöründe çalışmaktadır, yüzde 12'si ise herhangi bir işte çalışmamaktadır. Buradan hareketle Kırşehir'de ev kadınlarının yüksek bir oranda temsil edildiği görülmektedir. Bu nedenle, ev kadınlarının işgücüne yönlendirilmesi, onların da çeşitli sektörlerde istihdam edilmesi ve hatta onların "mikro kredi" vb. destekler ile girişimciliğe yönlendirilmesi sürdürülebilir kalkınma açısından faydalı olacaktır. Diğer yandan yüzde 31 gibi bir kesimin özel sektörde çalıştığı da göz önüne alındığında, bir nevi esnaf teşkilatı olan "ahilik" felsefesinin tarihsel süreç içerisinde "Ahiliğin Başkenti" olarak kabul edilen Kırşehir'de geliştirilmesi daha da anlamlı olacaktır. Son olarak, Kırşehir'de yaklaşık yüzde 12 oranında işsiz kesim bulunduğu görülmektedir. TÜİK'in (2011) 2010 yılı Temel İşgücü Göstergeleri'ne göre Kırşehir'deki işsizlik oranı yüzde 10,8'dir. Buradan çıkan sonuç ve oranlar arasındaki fark, iki farklı görünümü beraberinde getirmektedir. Birincisi, işgücüne aktif şekilde katılmayan/katılmayan yaşlı, emekli, hasta, engelli vb. kişilerin de bu oran içerisinde yer alma ihtimalidir. İkincisi ise Kırşehir'de son iki yılda işsizlik oranının artmış olma ihtimalidir. İlk görünümün geçerli olduğunu kabul edecek olursak sürdürülebilir kalkınma açısından, işgücüne katılmayan/katılmayan kesimlerin psikolojik ve sosyal açıdan desteklenmesine yönelik projelere ihtiyaç olduğunu kabul etmemiz gerekir. İkinci görünümün gerçek olması ise düşük bir ihtimaldir çünkü yine TÜİK'in (2010) 2009 Temel İşgücü Göstergeleri'ne göre Kırşehir'deki işsizlik oranı yüzde 15,6'dır. Anlaşılmaktadır ki Kırşehir'de işsizlik yıllar içerisinde düşme eğilimine girmiştir ve yalnızca bir yıl içerisinde işsizlik oranında böylesi bir artışın söz konusu olma ihtimali yüksek görünmemektedir. Ancak her şeye rağmen, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmek için işsizliğin önlenmesi ve daha düşük seviyelere çekilmesi gerektiğine de şüphe yoktur.

Aylık gelir dağılımı açısından bakıldığında ise araştırmaya katılanların yüzde 31'nin 500-1000 tl, yüzde 17'sinin 1000-1500 tl, yüzde 14'ünün 1500-2000 tl, yüzde 7'sinin hem 0-500 tl, hem de 2000-3000 tl ve yüzde 2'sinin ise 3000 tl ve üzeri gelirinin olduğu anlaşılmaktadır. Yüzde 22'sinin ise bu yöndeki bir soruya cevap vermediği görülmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik hedeflerinden birisi de bireyler arasında gelirin adaletli dağılımının sağlanmasıdır. Bu açıdan bakıldığında ise Kırşehir'de gelir dağılımında "makas aralığının" çok da fazla olmadığı 0-500 ve 2000-3000 tl gelire sahip olanların yüzdelerinin aynı olmasından anlaşılabilir ancak özellikle 500-1000 tl geliri olan kesimin azaltılarak bunların en azından bir kısmının, daha üst gelir gruplarına dağılımı faydalı olacaktır. Son olarak burada dikkat çeken noktalardan birisi ise araştırmaya katılanların yüzde 22 gibi bir oranının bu soruya cevap vermemiş olmasıdır. Elbette bunun nedenleri çeşitli açılardan bakılarak yorumlanabilir ancak bizim için önemli olan, böylesi yüksek bir orandaki katılımsızlığın, bu konuda daha gerçekçi yorumlar yapmanın önünde bir engel teşkil edeceğidir.

"Sosyal güvenceniz var mı? Varsa nedir?" şeklinde sorulan bir soruya araştırmaya katılanların yüzde 47'si SSK, yüzde 21'i BAĞ-KUR, yüzde 20'si Emekli Sandığı ve yüzde 2'si ise "yeşil kart" cevabını vermişlerdir. Katılımcıların yüzde 10'unun ise herhangi bir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Söz konusu bulgular ışığında Kırşehir'deki kişilerin yüzde 88 oranında herhangi bir sosyal güvence sistemine dahil olduğu görülmektedir ve bu sonuç sürdürülebilir kalkınma açısından olumlu karşılanabilir. Türkiye genelinde ise 2011 verilerine göre SSK, BAĞ-KUR ve Emekli Sandığı'na dahil olan kişilerin yüzdesi toplam 85,29'dur (SGK, 2012). Dolayısıyla Kırşehir bu oranın üzerindedir. Üstelik ödeme gücü olmayan vatandaşların sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınması için oluşturulan yeşil kart uygulamasından yararlananların ise yalnızca yüzde 2'de kalması ise ayrıca memnun edicidir. Diğer yandan herhangi bir sosyal güvencesi olmayan yüzde 10'luk dilimin azaltılması içinse çeşitli girişimlerde bulunulması ve bunların da en kısa süre içerisinde bir sosyal güvenlik sistemine dahil edilmesi gerekmektedir.

"Sizce şehirde sosyal aktivite olanakları yeterli mi?" şeklinde sorulan soruya ise araştırmaya katılanların yüzde 75'i hayır, yüzde 15'i evet ve yüzde 10'u ise fikrim yok cevabını vermişlerdir. Bu cevaplardan da anlaşılacağı üzere Kırşehir'de sosyal aktivite merkezlerinin (sinema, eğlence merkezi vb.) artırılması için bir takım girişimlerde bulunulması gerekmektedir. Özellikle gençlere yönelik sosyal aktivite olanaklarının artırılması büyük önem taşımaktadır. Üstelik Kırşehir'de bulunan Ahi Evran Üniversitesi'nin her geçen yıl artan öğrenci sayısı ve üniversite öğrencilerinin bu tarz aktiviteleri daha fazla ihtiyaç duyuyor olması gençlere yönelik aktivite imkanlarının artırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu sayede hem ekonomik hem de daha önemlisi sosyal açıdan sürdürülebilir bir kalkınma anlayışının yansıtılması mümkün hale gelecektir.

Diğer bir soru ise "5 yıl içerisinde şehrin gelişimi hakkında ne düşünüyorsunuz?" şeklinde sorulmuştur. Katılanların yüzde 54'ü iyi yönde değişiklik olacağına inanıyorum, yüzde 6'sı kötü yönde değişiklik olacağına inanıyorum, yüzde 30'u ise değişiklik olmayacak cevabını vermiştir. Yüzde 10'luk bir kesim ise fikrim yok şikkını işaretlemiştir. Hemen devamında, "sizce Kırşehir planlı bir şekilde gelişiyor mu?" şeklinde sorulan soruya ise soruyu cevaplayanların yüzde 52'si hayır, yüzde 38'i evet ve yüzde 10'u ise fikrim yok demiştir. Her iki soruya verilen cevaplar birlikte ele alındığında birbiri ile bütünlük arz eden sonuçlara ulaşmak mümkündür. İlk soruya verilen cevaplarda Kırşehir'in gelecek 5 yılda olumlu yönde değişeceği büyük bir çoğunlukla ifade edilmiştir. Yüzde 30'luk bir kesim ise gelişim olmayacağını, şehrin bugünkü gelişim eğiliminin aynen devam edeceğini ifade etmiştir. Devamındaki soruya verilen cevaplarda ise söz konusu gelişimin planlı bir şekilde ortaya çıkmayacağına yönelik bir düşünce hakimdir. Dolayısıyla Kırşehir'de gelecek 5 yılda şehrin gelişiminde olumlu yönde değişimler olacağı ancak bu gelişim evresinin planlı olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda özellikle orta ve uzun vadeli uygulanabilir sürdürülebilir kalkınma planlarının Kırşehir bazında

geliştirilmesi ve devamında da plana bağlı olarak yapılması gerekenlerin titizlikle ele alınıp önceden belirlenen zaman dilimleri içerisinde gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

“Asayiş-güvenlik hizmetlerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” şeklindeki soruya ise ankete katılanların yüzde 67’si evet, yüzde 26’sı hayır ve yüzde 7’si ise fikrim yok cevabını vermişlerdir. Buna göre Kırşehir’de kolluk güçlerinin faaliyetlerinin güvenliği sağlamak bakımından yeterli olduğu görülmektedir. Ancak güvenlik gibi hayati öneme sahip bir konuda yüzde 26 gibi bir oran bile yüksek kabul edilebilir. Bu bağlamda güvenlik hizmetleri üzerine daha fazla çalışma yapılması gerekebilir.

“Sağlık hizmetlerini yeterli buluyor musunuz?” şeklinde sorulmuş olan soruya araştırmaya dahil olanların yüzde 68’i evet, yüzde 27’si hayır ve yüzde 5’i ise fikrim yok yanıtını vermişlerdir. Söz konusu bulgulara göre Kırşehir’de yaşayan bireylerin sağlık hizmetlerinin yoğunluk ve kalitesinden memnun oldukları sonucuna ulaşmak mümkündür. Bununla birlikte tıpkı güvenlik hizmetlerinde olduğu gibi sağlık hizmetlerinden memnun olmayan kesimin oranını daha da azaltacak bir takım girişimlerde bulunulması gerekmektedir.

Bir diğer soruda katılımcılara, “Kırşehir’de çevre kirliliği olduğunu düşünüyor musunuz?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya cevap verenlerin yüzde 60’ı evet, yüzde 36’sı hayır ve yüzde 4’ü ise fikrim yok cevabını vermişlerdir. Elde edilen bulgulara göre Kırşehir’de çevre kirliliği olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan çevre kirliliğinin, “hava”, “su” ve “çöp ve atık” kirliliği şeklinde 3 farklı çeşidi ile ilgili görüşler de alınmıştır. Buna göre de Kırşehir’de en fazla çöp ve atık kirliliği olduğu, ikinci olarak hava ve son olarak da su kirliliği olduğuna dair görüş belirtmişlerdir.

Araştırmanın devamında sorulan 3 soru da birbirleri ile ilişkili olarak “su” konusu çerçevesinde şekillendirilmiştir. Bu kapsamda ilk sorulan soru “kullandığınız suyun nereden geldiğini biliyor musunuz?” şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre araştırmaya katılanların yüzde 62’si bilmiyorum, yüzde 31’i şehir suyu, yüzde 3’ü hem kaynak suyu hem de kuyu suyu, yüzde 1’i ise yüzeysel su cevabını vermişlerdir. İkinci olarak ise “suyunuzun sağlık açısından uygunluğunu kontrol ettiriyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplara göre ise kullanılmakta olan suyu sağlık açısından kontrol ettirmemiş olanlar yüzde 95’in üzerinde bir orana tekabül etmektedir. Son olarak ise “suyunuz fiziko-kimyasal ve bakteriyolojik açıdan sağlıklı mı” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya evet cevabını verenlerin oranı yüzde 40, hayır cevabını verenlerin oranı yüzde 30 ve bilgim yok diyenlerin oranı ise yüzde 30’dur. Her üç sorudan da anlaşılmaktadır ki bireyler kullanmış oldukları suyun ne nereden geldiğini bilmektedir ne de sağlıklı olup olmadığını bilmektedir. Suyun sağlıklı olup olmadığının neredeyse hiç kontrol edilmediği de göz önüne alındığında fiziko-kimyasal ve bakteriyolojik açıdan sağlıklı veya sağlıklı olmadığına yönelik görüş beyan etmeyi mantıklı bir gerekçe ile izah etmek mümkün görünmemekte; söz konusu görüşlerin yalnızca bir tahmin veya beklenti olduğu sonucunu açıkça göstermektedir.

Hareketliliği ölçmeyi amaçlayan ve “sürekli Kırşehir’de mi yaşıyorsunuz?” şeklinde sorulan diğer bir soruya verilen cevaplara bakıldığında ise araştırmaya katılan bireylerin yüzde 74’ü sabit bir yaşantım var, yüzde 12’si yılın belli bir dönemi şehir dışındayım, yüzde 9’u sabit bir tarihim yok, gidip geliyorum, yüzde 5’i ise haftanın belli günleri şehir dışındayım cevabını verdikleri görülmektedir. Verilmiş olan bu cevaplara göre Kırşehir’de yaşayanların büyük bir kısmının sürekli olarak Kırşehir’de ikamet ettiği sonucuna ulaşılabilir. Diğer yandan bireylerin özellikle mesleki şartlar başta olmak üzere diğer pek çok faktöre bağlı olarak kısa süreli de olsa Kırşehir dışında buldukları anlaşılmaktadır.

“Çocuğunuz okuyor mu, çalışıyor mu?” sorusuna ise araştırmaya katılanların yüzde 35’i orta-öğretimde okuduğunu, yüzde 13’ü Kırşehir dışında üniversitede okuduğunu, yüzde 12’si il dışında çalıştığını, yüzde 11’i Kırşehir’de çalıştığını, yüzde 8’i ise Kırşehir’de üniversitede okuduğunu ifade etmişlerdir. Yüzde 21’lik bir kesim ise “diğer” şikkını tercih etmiştir. Buradan hareketle, Kırşehir’de ebeveynlerin büyük bir oranda çocuklarını okutma iradesi gösterdiği ve buna yönelik davranışta bu-

lunduğu görülmektedir. Yaklaşık yüzde 60'lık bir kesimin çocuklarını çeşitli kademelerde okuttuğu ortaya çıkmaktadır. Ancak, özellikle yüzde 21'lik bir kesimin “diğer” şikkını işaretlemesi de ayrıca bir soru işaretidir. Bu kesimin dağılımının netleştirilmesi ve okuma çağında ise eğitim almaya yönlendirilmesi, şayet hem çalışmıyor, hem de okumuyorsa da bireysel tercihlere bağlı olarak, eğitim almaya veya istihdama yönelik fırsatların ortaya konması gerekmektedir.

İstihdam ile ilgili diğer bir soru ise “çocuğunuzun Kırşehir’de çalışmasını ister misiniz?” dir. Bu soruya cevap veren bireylerin yüzde 55’i evet, yüzde 39’u hayır, yüzde 6’sı ise kararsızım şikkını işaretlemişlerdir. Buna göre çocuğunun Kırşehir’de çalışmasını isteyenlerin oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonucu, Kırşehir’in çalışma hayatının olumlu yönde bir gelişim gösterdiği ve bu yerin yaşanılabilirliğinin yüksek olduğunun bir göstergesi olarak görmek mümkündür. Diğer yandan yüzde 39 gibi yüksek bir oranla hayır denmesini ise yine Kırşehir’de bu konuda yapılması gerekenler olduğuna yormak mümkündür. Bunun için spesifik ve uygulanabilirliği yüksek bir takım politikalar oluşturmak gerektiği açıktır.

“Gelecek yıllarda şehrsel gelişim konusunda beklentileriniz nelerdir?” sorusuna ise çalışmaya katılanların yüzde 44’ü sanayinin gelişimi, yüzde 22’si sosyal aktivite olanaklarının artması, yüzde 16’sı tarımsal ürün çeşitliliğinin artması, yüzde 10’u turizm konusunda aktivitelerin artması cevabını vermişlerdir. Geriye kalan yüzde 8’lik kesim ise fikrim yok cevabını vermiştir. Söz konusu cevaplardan da anlaşıldığı üzere Kırşehir’de yaşayan bireylerin geleceğe yönelik öncelikli beklentisi sanayinin gelişiminin, buna bağlı olarak da istihdam imkanlarının artışının ve genel olarak kalkınmanın sağlanmasıdır. Sürdürülebilir kalkınma açısından da bu sonucun önemi büyüktür. Bu nedeni, “kalkınma” algılamamızın halen sanayi endeksli bir eğilimden kurtulamamış olmasıdır. Oysa ki hatırlanacağı üzere sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenleri, yalnızca ekonomik değil aynı zamanda çevresel ve sosyal temelleri olan bileşenlerdir. Bu nedenle kalkınma algılamasını diğer bileşenlere yaymak ve böylece topyekün bir kalkınmaya geçişin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Hemen devamındaki sosyal aktivite beklentisi de bu görüşü destekler niteliktedir. Sosyal aktivite beklentisini tercih edenlerin oranı, sanayinin gelişimine yönelik beklentide olanların tam olarak yarısına tekabül etmektedir.

Son olarak, “belediyenin yaptığı çalışmalar, (çevre düzenlemesi, yol çalışması vb.) sizce şehrin ihtiyaçlarını karşılıyor mu?” sorusuna ise araştırmaya katılanların yüzde 52’si hayır, yüzde 44’ü evet ve yüzde 4’ü ise fikrim yok cevabını vermişlerdir. Hayır ve evet cevabını verenlerin oranının birbirine yakın olması ilginç karşılanmaktadır. Nihayetinde aynı ilde yaşayan, aynı belediyenin hizmetlerini alan bireylerden birbirine zıt iki fikir birbirine yakın oranlarda belirmiştir. Bu sonuçta, belediyenin yalnızca yerel hizmet veren bir kurum olmasının yanısıra siyasi bir kurum olarak da algılanmasının ve bireylerin siyasi tercihlerinin belediye kurumuna ve yürüttüğü hizmete yönelik görüşlerini etkileme ihtimali bulunmaktadır.

SONUÇ

Küreselleşme, ülkeler arasındaki kalkınmaya ilişkin rekabette algı ve içerik açısından değişiklikler olmasına neden olmuştur. Ülkeler arasındaki kalkınmaya yönelik rekabet, her ne kadar küresel düzlemde gerçekleşiyormuş gibi görünse de bu rekabet ortamından sıyrılarak galip gelmenin yolu, yerel düzeyde ve farklı bir kalkınma anlayışının hayata geçirilmesi yoluyla olacaktır. İşte bu noktada, klasik ekonomik temelli kalkınma anlayışının değişerek toplumsal ve çevresel parametrelerin de gözetildiği, çok yönlü ve sürdürülebilir bir kalkınma yaklaşımının önemi farkedilmeye başlanmıştır.

Bu noktada karşımıza çıkan en önemli kavram ise “sürdürülebilir kalkınma”dır. Gelecek kuşakların yaşam kalitesini bugünkü kuşakların yaşam şekillerine bağlayan ve bu anlamda, bugün ile gelecek arasında bir bağ kurmaya çalışan sürdürülebilir kalkınma, hem çok boyutlu olması (ekonomik,

toplumsal ve çevresel); hem de hareketli bir yapıya sahip olması nedeniyle mutlaka analiz edilmesi gereken ancak bu yapılırken bir o kadar da zorlanılan bir kavram olarak görülmektedir. Bu zorluğu biraz olsun aşabilmek için dikkat edilmesi gereken hususlar, sürdürülebilir kalkınmanın bileşenleri veya alt temaları olarak da ifade edilebilecek olan bir takım toplumsal, çevresel ve ekonomik ölçütlerin temel alınması ve değerlendirmenin bu ölçütler üzerinden yapılmasıdır.

Çalışmanın uygulama kısmını oluşturan ve Kırşehir ilinin sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir kalkınmanın bileşenleri açısından ne durumda olduğuna yönelik araştırma sonuçlarına göre ise öncelikle toplumsal olarak bakıldığında Kırşehir’de hemşehrilik bilincinin tam olarak yerleşmediği görülmektedir. Bunun sebebi, yaşanan yerin sorunlarına yönelik duyarlılıkta ve o yerin sürdürülebilir kalkınma hedefinin hemşehri tarafından paylaşılmasında eksiklikler mevcudiyeti olabilir. Bu noktada belediye, valilik ve STK’lar başta olmak üzere ilgili tüm kesimlerce hemşehrilik bilincinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması uygun olacaktır.

Diğer sosyal bileşenler açısından bakıldığında Kırşehir’de yaşayanların büyük bir kısmının sürekli olarak Kırşehir’de ikamet etmektedir. Ayrıca, bireylerin özellikle mesleki şartlar başta olmak üzere diğer pek çok faktöre bağlı olarak kısa süreli de olsa Kırşehir dışında bulunmaktadır. Ebeveynlerin büyük bir oranda çocuklarını okutma istediği ve buna yönelik girişimde bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte tıpkı güvenlik hizmetlerinde olduğu gibi sağlık hizmetlerinden memnun olmayan kesimin oranını daha da azaltacak bir takım girişimlerde bulunulması gerekmektedir. Son olarak, sosyal aktivite imkanlarının artırılması istenmektedir.

Ekonomik bileşenler açısından bakıldığında ise kadınların iş hayatına katılması ve genel olarak işsizlik ile ilgili olarak bir takım girişimlerde bulunulmalıdır. Diğer yandan, her ne kadar Kırşehir’de işsizlik düşme eğilimi içerisinde bulunsa da daha düşük seviyelere çekilmesi gerekmektedir. Gelir dağılımında adaletin tesisi açısından da gelir grupları arasındaki aralığın fazla olmadığı görülmektedir. Ayrıca Kırşehir’de yaşayanların büyük bir çoğunluğu sosyal güvenceye sahiptir.

Çevresel bileşenler açısından değerlendirildiğinde, Kırşehir’de en fazla çöp ve atık kirliliği olduğu, ikinci olarak hava ve son olarak da su kirliliği olduğuna dair görüş belirtilmiştir. Su konusu özelinde sorulana sorular değerlendirildiğinde anlaşılmaktadır ki bireyler kullanmış oldukları suyun nereden geldiğini bilmemektedir. Ayrıca suyun sağlıklı olup olmadığını da bilmemektedir ve bu öğrenmeye yönelik bir girişimde de bulunmamaktadır.

Suyun sağlıklı olup olmadığının neredeyse hiç kontrol edilmediği de göz önüne alındığında fiziko-kimyasal ve bakteriyolojik açıdan sağlıklı veya sağlıklı olmadığına yönelik görüş beyan etmeyi mantıklı bir gerekçe ile izah etmek mümkün görünmemekte; söz konusu görüşlerin yalnızca bir tahmin veya beklenti olduğu sonucunu açıkça göstermektedir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa Kırşehir’de yaşayan bireylerin geleceğe yönelik öncelikli beklentisi sanayi ve sanayiye dayalı istihdam imkanlarının artışının ve bu yolla kalkınmanın sağlanmasıdır. Sürdürülebilir kalkınma açısından da bu sonucun önemi büyüktür çünkü görülmektedir ki “kalkınma” algılaması, halen sanayi endeksli bir eğilimden kurtulamamıştır. Son olarak Kırşehir’de gelecek 5 yılda şehrin gelişiminde olumlu yönde değişimler olacağı ancak bu gelişim sürecinin planlı bir şekilde geçirilmesinin gerektiği ifade edilmiştir.

Sonuç olarak, günümüzün en önemli kalkınma anlayışı olarak değerlendirilebilecek olan sürdürülebilir kalkınmanın yerel düzeyde tam anlamıyla uygulanabilmesi için o şehirdeki tüm kesimlerin gayret göstermesi gerekmektedir. Yerel yönetim, merkezi yönetim, STK’lar ve bilhassa da şehirde yaşayan halkın, şehrin kalkınmasına duyarlı olması ve buna yönelik girişimlerde daha fazla inisiyatif alması gerekmektedir. Kırşehir’de de bu şekilde bir bilinçlenme ve bu bilince uygun davranış şekilleri geliştirilebilir ve yaygınlaştırılabilirse Kırşehir’in çok yönlü ve sürdürülebilir bir kalkınma sürecinden başarı ile çıkacağı muhakkaktır.

KAYNAKÇA

- BİÇER, İ. (2009). Bir Bölgesel Kalkınma Projesi Olarak Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) Ulusal Kalkınmadaki Yeri, *Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler*, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, Cilt-1, 585-602.
- BOSSSEL, H. (1999). *Indicators for Sustainable Development: Theory, Method, Applications, A Report to the Balaton Group*, Canada:IISD.
- BOZLAĞAN, R. (2004). Sürdürülebilir Gelişme Kavramı Üzerine Yapılan Tartışmalara Bir Bakış, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 3-4, 1-19.
- DARLOW, A. (1996). Cultural Policy and Urban Sustainability: Making a Missing Link, *Planning Practice and Research*, Vol. 11, No. 3, 291-301.
- DOĞAN, A. E. (2009), Ulusaldan Yerele Kalkınma Söylemi ve Yerel Yönetimlerin Disipline Edilmesi, *Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler*, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, TODAİE Yayını, Cilt-1, 15-25.
- GÖYMEN, K. (2012). Yerel Kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler, <https://research.sabanciuniv.edu/1427/1/KorelGoymen.pdf>. (02.02.2012)
- GÜRLÜK, S. (2010). Sürdürülebilir Kalkınma Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanabilir Mi?, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Ekim, Cilt 5, Sayı 2, 85-99.
- HAŞTEMOĞLU, H. Ş. (2006). 1960'larda Sürdürülebilirlik ve Kentleşme: Isparta, İstasyon Caddesi Örneği, *SÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Isparta.
- İSLAM S.M.N., M. Munasinghe ve M. Clarke (2003). Making Long-Term Economic Growth More Sustainable: Evaluating the Costs and Benefits, *Ecological Economics*, Vol. 47, 149-166.
- IULA-EMME (2002), *Sürdürülebilir Kalkınma ve Yönetişim, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Türkiye Ulusal Raporu- TEMA III*, İstanbul: IULA-EMME Yayını.
- KARABULUT, T. (2007). Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Kurumsal Gelişmelerle İlgili Genel Bir Değerlendirme, Hüseyin Özgür-Muhammet Kösecik (Ed.), *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-II* içinde (s.738-761), Ankara: Nobel Yayınları.
- KAYA, E. (2013). *Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşım, Yerel Kalkınma Yönetimi*, <http://erolkaya.com/wp-content/uploads/kyky.pdf> (21.07.2013).
- KAYA, E. (2012). *Yerel Kalkınma Yönetimi*, <http://erolkaya.com/wp-content/uploads/yerelkalkinmayonetimi.pdf>, (15.02.2012).
- KAYA, Z. (2009). Ulusal, Bölgesel ve Kırsal Kalkınmada Yerel Yönetimlerin Rolü, *Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler*, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, TODAİE Yayını, Cilt-1, 27-33.
- KELEŞ, R. (2000). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi.
- KHATOR, R. (1998). The New Paradigm: From Development Administration to Sustainable Development Administration, *International Journal of Public Administration*, Vol. 21, Issue 12, 1777-1801.
- KOÇAK, H. (2009), Yerel Kalkınmaya Katkısı Bağlamında Yerel ve Bölgesel Kalkınma Kuruluşlarının

- İşlevleri (Avrupa Örnekleri ve Türkiye), *Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler*, 4. *Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri*, TODAİE Yayını, Cilt-2, 727-733.
- MUNASINGHE, M. (2004). Environmental Macroeconomics -- Basic Principles, *Munasinghe Institute for Development (MIND)*, Sri Lanka: Colombo.
- NEGİZ N. ve Yıldız Z. (2009). Yerel Yönetimler İçin Bir Kalkınma Dinamiği: Turizm (Isparta İncelemesi), *Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler*, 4. *Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri*, TODAİE Yayını, Cilt-2, 993-1008.
- NEMLİ, E. (2004). *Sürdürülebilir Kalkınma: Şirketlerin Çevresel ve Sosyal Yaklaşımları*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- PALABIYIK H. (2005). Sürdürülebilirlik ve Yerel Yönetimler: Uygulanabilirliği ve Ölçümü Üzerine, Hüseyin Özgür-Muhammet Kösecik (Ed.), *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I içinde* (s. 611-627), Ankara: Nobel Yayınları.
- REC, (2006). *Avrupa Birliği Katılım Sürecinde Türkiye İçin Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları, Toplantı Sunumları ve Tartışmalar*, Ankara: REC Yayını.
- REPETTO, R. (1986). *World Enough and Time, Successful Strategies for Resource Management*, New Haven, Conn: Yale University Press.
- SADİOĞLU, U. ve Öktem, M. Kemal (2009). Ulusal Kalkınmanın Döngüsü: Türkiye'nin Kalkınma Yönetimi Sorunsalı, *Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler*, 4. *Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri*, Cilt-1, 83-102.
- SARIKAYA, M. ve Kara, F. Z. (2007). Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, 221-233.
- SGK (2012). "SGK 2011 Faaliyet Raporu", <http://www.sgk.gov.tr/2011FaaliyetRaporu.pdf> (30.12.2012).
- SİNEMİLLİOĞLU, M. O. (2009). Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınma ve Türkiye Süreci, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Kış, Cilt 8, Sayı 27, 245-268.
- ŞAHİN, S. Z. (2009). Katılımcı Stratejik Planlamanın Yerel Kalkınma Çerçevesine Katkıları: Ankara Stratejik Planlama Süreci Örneği, *Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler*, 4. *Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri*, TODAİE Yayını, Cilt-1, 35-48.
- TEKİN, A. (2011). Küreselleşen Dünyada Bölgesel Kalkınma Dinamikleri, Kamu Politikaları ve Bölgesel Kalkınma Ajansları, *Dumlupınar Ünv Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 29, Nisan, 37-48.
- TURGUT, N. (1997), Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Katılımın Rolü, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 52, Sayı 1, 701-715.
- TÜİK-ADNKS (2012), *İllere göre il/ilçe merkezi ve belde/köy nüfusu - 2011*, http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwsvlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_turkiye_il_koy_sehir.RDF&p_il1=40&p_kod=2&p_yil=2011&p_dil=1&desformat=html (09.12.2012).
- TÜİK (2012). *İl Düzeyinde Temel İşgücü Göstergeleri - Dönemi: 2010*, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=25 (30.12.2012).
- WCED (1987). *Our Common Future*, Oxford, New York: Oxford Uni. Press.
- YIKMAZ, R. F. (2011). *Sürdürülebilir Kalkınmanın Ölçülmesi ve Türkiye İçin Yöntem Geliştirilmesi*, Uzmanlık Tezi, Ankara: DPT Yayını, Yayın No. 2820.